

Sygn. akt II UK 25/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Zbigniew Korzeniowski
SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku R. G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w W.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 12 kwietnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 18 sierpnia 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 sierpnia 2016 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...), w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w W. o emeryturę, oddalił apelację wnioskodawcy R. G. (G.), od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w J. z dnia 15 grudnia 2015 r., którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od dwóch decyzji organu rentowego z dnia 2

lipca i 5 sierpnia 2015 r., odmawiającym prawa do wcześniejszej emerytury, wskazując w uzasadnieniu, że na dzień 1 stycznia 1999 r. wnioskodawca nie udokumentował wymaganego stażu pracy wynoszącego co najmniej 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, oraz nie udowodnił okresu 15 lat pracy w szczególnych warunkach, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze pracy.

W ustalonym stanie faktycznym wnioskodawca (ur. w dniu 14 maja 1955 r.), w dniu 19 maja 2015 r. złożył wniosek o wcześniejszą emeryturę. Niesporne jest, że ukończył on 60 lat, nie przystąpił do Otwartego Funduszu Emerytalnego, a na dzień 1 stycznia 1999 r. - w ocenie organu rentowego - wykazał 24 lata 11 miesięcy i 6 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym 12 lat i 10 dni okresów pracy w szczególnych warunkach (od dnia 1 maja 1978 r. do dnia 31 marca 1981 r. w PGR Jawiszów na stanowisku traktorzysty oraz od dnia 28 lutego 1985 r. do dnia 30 września 1994 r. jako górnik pod ziemią). Wnioskodawca pracował w Państwowym Gospodarstwie Rolnym R. - Gospodarstwo O. od lipca 1971 r. do kwietnia 1973 r. w charakterze pracownika dochodzącego, była to praca dorywcza. Wykonywał prace powierzone przez kierownika, w okresach od dnia 1 marca 1972 r. do dnia 31 lipca 1972 r., od dnia 1 września 1972 r. do dnia 30 września 1972 r. oraz od dnia 1 listopada 1972 r. do dnia 31 grudnia 1972 r., osiągając wynagrodzenie w wysokości co najmniej 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę. Okresy te zostały wliczone do stażu pracy przez organ rentowy na podstawie zachowanych list płac, przy czym trzeba zauważyć, że nie zachowały się akta osobowe wnioskodawcy z okresu pracy w PGR R. Gospodarstwie w O. Następnie wnioskodawca był zatrudniony od dnia 5 listopada 1975 r. do dnia 31 stycznia 1985 r. w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w C. - Zakładzie Rolnym w J., pracując na stanowiskach pomocnika murarza, kierowcy ciągnika i pracownika produkcji zwierzęcej. Pierwszy dokument potwierdzający wykonywanie pracy traktorzysty od dnia 1 maja 1978 r. jest datowany na 15 kwietnia 1978 r. (prawo jazdy na prowadzenie ciągnika wnioskodawca uzyskał w kwietniu 1976 r.) zaś ostatni dokument potwierdzający pracę traktorzysty, to angaż podwyższający stawkę wynagrodzenia wnioskodawcy w tym zawodzie z dnia 1 września 1982 r. Z dniem 1 maja 1983 r. został przeniesiony z produkcji roślinnej do produkcji zwierzęcej - obsługi krów w oborze dużej. Pracę tę wykonywał do dnia 31 stycznia 1985 r.

Po przeprowadzonym postępowaniu dowodowym, Sąd Okręgowy w J., powołując się na art. 184 i 31 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm. dalej „ustawa emerytalna”) oraz § 2 i 4 rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm. - dalej rozporządzenie), oddalił odwołanie, uznając że wnioskodawca nie wykazał łącznego stażu pracy przekraczającego 25 lat oraz co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach w okresie do dnia 31 grudnia 1998 r. Sąd ten zważył, (zgodnie z zapisami z listy płac), że wnioskodawca pracował w charakterze pracownika dochodzącego, nie pracował we wszystkich miesiącach (nie uzyskiwał wynagrodzenia), przyjmując w związku z tym, na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz.U. z 1976 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.), iż zaliczeniu do tzw. stażu emerytalnego podlegają jedynie takie okresy pracy, w których wnioskodawca osiągnął wynagrodzenia w wysokości co najmniej 50% minimalnego wynagrodzenia obowiązującego w danym miesiącu. Okresy te zostały wliczone do łącznego stażu pracy przez organ rentowy. Według ustaleń Sądu pierwszej instancji, wnioskodawca udokumentował jedynie 12 lat i 10 dni stażu pracy w warunkach szczególnych, wskazując, że pierwszy angaż dokumentujący wykonywanie pracy na stanowisku traktorzysty pochodzi z dnia 15 kwietnia 1978 r. W zakresie drugiego spornego okresu pracy od dnia 31 marca 1981 r. do dnia 15 sierpnia 1983 r. można było uwzględnić jedynie okres pracy od dnia 31 marca 1981 r. do dnia 1 września 1982 r. (data ostatniego angażu).

Zaskarżonym wyrokiem, Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawcy, dzielając ustalenia Sądu pierwszej instancji oraz zapadłe orzeczenie.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając naruszenie prawa materialnego - § 2 ust. 2 rozporządzenia poprzez jego nie zastosowanie i nieuwzględnienie, „że dokumentacja pracownicza ubezpieczonego z PGR w J. była niekompletna, gdyż

pracodawca mimo istnienia takiego obowiązku, nie dokonał stwierdzenia okresu zatrudnienia ubezpieczonego w szczególnych warunkach,(...)”. Wskazał także na naruszenie przepisów postępowania - art. 245 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 387 § 2¹ k.p.c. polegającego na „czynieniu w sprawie ustaleń na podstawie dokumentów prywatnych z naruszeniem domniemania wynikającego z charakteru dokumentów”, art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. i art. 387 § 2¹ k.p.c. polegającego na „niewłaściwym rozpoznaniu apelacji poprzez nie uwzględnienie i nie naprawienie oczywistego naruszenia prawa materialnego przez Sąd Okręgowy (...) co do stażu prac ubezpieczonego w okresie 1 lipca 1971 r. do 30 kwietnia 1973 r. w oparciu o przepisy ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin z dnia 14 grudnia 1982 r. oraz rozporządzenie rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą, w sytuacji gdy przepisy te nie obowiązywały jeszcze w okresie gdy ubezpieczony wykonywał pracę”, oraz art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. i art. 387 § 2¹ k.p.c. polegającego na „niewłaściwym rozpoznaniu apelacji poprzez pominięcie dowodu z podania ubezpieczonego o podwyżkę wynagrodzenia z dnia 5 stycznia 1979 r. i opinii pracodawcy o nim na jego odwołaniu, które to dowody uwzględnione i ocenione wszechstronnie winny doprowadzić sąd do przyjęcia, że co najmniej od 2 czerwca 1976 r. odwołujący się świadczył pracę w charakterze traktorzysty”.

W oparciu o te zarzuty, pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest uzasadniona.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę tylko w granicach podstawy i wskazanych zarzutów (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Związany jest też ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Na wstępie odnosząc się do zarzutów sformułowanych w ramach procesowej podstawy zaskarżenia należy wskazać, że nieskuteczne okazały się zarzuty naruszenia przepisów postępowania. Przepis art. 387 § 1 k.p.c. określa rodzaj i charakter orzeczeń podlegających pisemnemu uzasadnieniu przez sąd

drugiej instancji z urzędu lub na wniosek strony. Z art. 387 § 2¹ k.p.c. wynika, że sąd drugiej instancji może ograniczyć treść uzasadnienia do wyjaśnienia jedynie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa tylko wtedy, gdy nie przeprowadził postępowania dowodowego ani nie zmienił ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji, a w apelacji nie zgłoszono zarzutów dotyczących tych ustaleń. W przeciwnym wypadku uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno czynić zadość wymaganiom art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 lipca 2016 r., V CSK 612/15, LEX nr 2108511). Wbrew wywodom skarżącego, Sąd odwoławczy sprostał temu obowiązkowi, gdyż zdał relację z ustaleń poczynionych w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, które po rozpoznaniu sprawy i zarzutów apelacyjnych w całości zaaprobował, w wyniku czego stały się one także jego ustaleniami. Natomiast nie odniesienie się przez sąd drugiej instancji do wszystkich zarzutów podniesionych w apelacji należy do sfery regulowanej przez art. 378 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, Sąd odwoławczy jest instancją nie tylko kontrolną, ale i merytoryczną, a zatem bada sprawę niezależnie od zarzutów apelacji. Sąd drugiej instancji nie narusza więc art. 378 § 1 k.p.c. także gdy dla uzasadnienia przyjętego rozstrzygnięcia posługuje się argumentami niepowołanymi przez sąd pierwszej instancji, nawet jeśli nie mieszczą się w zakresie oceny dotyczącej zarzutów apelacyjnych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2006 r., II PK 311/05, niepublikowany). Z kolei, w myśl art. 382 k.p.c. sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Materiałem zebrany w rozumieniu tego przepisu są twierdzenia, wnioski i zarzuty stron oraz przeprowadzone dowody. Podkreślić należy ugruntowaną w orzecznictwie tezę, że art. 382 k.p.c. nie nakłada na sąd drugiej instancji obowiązku przeprowadzenia postępowania dowodowego, sąd ten władny jest bowiem samodzielnie dokonać ustaleń faktycznych bez potrzeby uzupełniania materiału dowodowego zebranego przed sądem pierwszej instancji, o ile nie zachodzi ku temu potrzeba. Powołany przepis może więc stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną tylko wtedy, kiedy skarżący wykaże, że sąd drugiej instancji bezpodstawnie nie uzupełnił postępowania dowodowego albo pominął część „zebranego materiału”, jeżeli przy tym uchybienia te mogły mieć wpływ na wynik

sprawy. Taka sytuacja nie zachodziła jednak w przedmiotowej sprawie, w związku z czym nie można przyjąć, aby Sąd Apelacyjny dopuścił się naruszenia art. 382 k.p.c.

Nie ma też uzasadnienia zarzut naruszenia art. 245 w związku z art. 391 k.p.c.

Przepis ten stanowi, że dokument prywatny sporządzony w formie pisemnej albo elektronicznej stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie, przy czym dowód ten - dopuszczalny w postępowaniu cywilnym - podlega ocenie sądu jak każdy inny dowód, według własnego przekonania sądu, na podstawie wszechstronnego rozważenia całego materiału dowodowego (por. np. wyrok NSA w Warszawie z dnia 25 sierpnia 2017 r., I OSK 1783/16 (LEX nr 2391744).

Należy także uznać, że chociaż trafnie wskazuje się w skardze kasacyjnej, iż Sąd pierwszej instancji, czyniąc ustalenia co do stażu pracy wnioskodawcy powołał się na przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, w sytuacji gdy przepisy te nie obowiązywały w rozpatrywanych okresach zatrudnienia wnioskodawcy, to jednak nie miało to wpływu na prawidłowe rozstrzygnięcie sprawy. Także pod rządami wcześniejszej ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 6 ze zm.), obejmującej okresy pracy wnioskodawcy, w art. 8 ust. 4 wskazano, że „przy ustalaniu okresów zatrudnienia wymaganych do uzyskania emerytury lub renty inwalidzkiej nie uwzględnia się okresów zatrudnienia wykonywanego w wymiarze czasu pracy niższym niż połowa obowiązującego w danym zawodzie. (...)”, stąd i w tym zakresie zarzutów skargi kasacyjnej nie można uznać za uzasadnione.

Innymi słowy nie zostało skutecznie podważone ustalenie, że wnioskodawca nie wykazał 25-letniego okresu tzw. stażu emerytalnego, mimo nietrafnego zaaprobowania przez Sąd Apelacyjny podstawy prawnej tego ustalenia, tj. ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin z dnia 14 grudnia 1982 r. oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą.

Trzeba przypomnieć, że zgodnie z art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., przysługuje emerytura po

osiągnięciu wieku przewidzianego, między innym, w art. 32, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (tj. 1 stycznia 1999 r.) osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych dla nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (czyli 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn). Przepis art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wprowadza - jako kryterium dyferencjacji wieku emerytalnego określonego w art. 27 - rodzaj wykonywanej pracy (tj. szczególne warunki, w jakich jest ona świadczona lub szczególny jej charakter). Wprawdzie ust. 2 powołanego artykułu zawiera definicję pojęcia pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach, niemniej nie precyzuje szczegółowych przesłanek nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku, zaś art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach odsyła do dotychczasowych przepisów, którymi są przepisy rangi ustawy lub wydane na mocy delegacji ustawowej (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01, OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243). Aktem prawnym normującym tę problematykę jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że przewidziane w art. 32 w związku z art. 184 ustawy emerytalnej prawo do emerytury w niższym niż określony w art. 27 tej ustawy wieku emerytalnym jest ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarobkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (por. między innymi wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, LEX nr 1001292; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022).

Te ogólne uwagi odniesione do ustaleń Sądu Apelacyjnego co do okresów pracy wnioskodawcy wykonywanej w warunkach szczególnych, pozwalają na

stwierdzenie, że i to ustalenie nie zostało skutecznie podważone zarzutami skargi.

Na marginesie i poza zarzutami skargi, można jedynie wskazać, że w orzecznictwie przyjmuje się (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2016 r., III UK 1/16, niepublikowany), że zatrudnienie traktorzysty przy pracach polowych w rolnictwie nie stanowi pracy w szczególnych warunkach określonej w wykazie A, dział VIII, poz. 3 stanowiącego załącznik do rozporządzenia, czyli pracy kierowcy ciągnika w transporcie. Także dział X wykazu A, określający rodzaje prac „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym”, z całą pewnością nie wymienia prac kierowców ciągników (traktorzystów). Powyższa wykładnia jest już ugruntowana w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki: z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 172/13, LEX nr 1467147; z dnia 13 sierpnia 2015 r., II UK 298/14, LEX nr 1797093; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 121/15, LEX nr 2080883; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 132/15, LEX nr 2052411 oraz z dnia 13 lipca 2016 r., I UK 218/15, LEX nr 2108499).

Gdy więc zarzuty skargi okazały się nieuzasadnione, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

r.g.